TRANSFORMACJE PRAWA PRYWATNEGO
2/2026 ISSN 1641–1609

WOJCIECH WYDMAŃSKI*

KOLIZYJNOPRAWNE ZAGADNIENIA W SPRAWIE *LLIUYA V. RWE*

I. WPROWADZENIE

Jednym z zagadnień prawnych, które na przełomie XX i XXI w. stały się przedmiotem zainteresowań prawników, i nie tylko, była ochrona środowiska naturalnego, w tym zwłaszcza problem zmian klimatycznych. Z prawnego punktu widzenia ochrona dobra, jakim jest środowisko naturalne, może być realizowana za pomocą różnych dziedzin prawa — administracyjnego, karnego i międzynarodowego. Oczywiście także prawo cywilne odgrywa istotną rolę, czego przykładem jest instytucja szkody środowiskowej. Z racji tego, że prawo cywilne jest związane z ochroną środowiska, również prawo prywatne międzynarodowe odnosi się do ochrony środowiska. Wynika to z faktu, że natura nie zna granic ustanowionych przez człowieka dotyczących granic systemów prawnych. Często szkody środowiskowe mają charakter transgraniczny, dlatego powstaje kolizja praw wymagająca stosowania norm prawa prywatnego międzynarodowego.

Znaczenie szkody środowiskowej z punktu widzenia kolizyjnoprawnego dostrzeżono na etapie prac unifikujących europejskie prawo zobowiązań, czego zwieńczeniem jest art. 7 Rzym II[1]. Przepis ten stanowi szczególną normę kolizyjną dotyczącą prawa właściwego dla szkód spowodowanych w środowisku naturalnym, pozwalając poszkodowanemu wybrać między prawem miejsca szkody a prawem miejsca zdarzenia ją wywołującego, co wyróżnia go na tle innych deliktów. Przy-

* *Autor jest doktorantem w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; członkiem Zespołu Badawczego Prawa Prywatnego Międzynarodowego Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Śląskiego w Warszawie; aplikantem Izby Adwokackiej w Warszawie; ORCID: 0000-0002-9619-5062.*

[1] Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II") (Dz. Urz. UE L 199 z 2007 r., s. 40).

znając prawo wskazania opcjonalnego prawa właściwego poszkodowanemu, realizuje w ten sposób politykę środowiskową Unii Europejskiej[2].

Mimo jego doniosłej roli, zwłaszcza w kontekście rosnącej liczby sporów klimatycznych, przepis ten jest stosunkowo rzadko stosowany w praktyce orzeczniczej zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym, dlatego istotne jest analizowanie orzeczeń sądowych, które odnoszą się do art. 7 Rzym II. Choć przyjmuje się, że orzecznictwo sądowe, w tym przede wszystkim tzw. precedensy odgrywają szczególną rolę w kulturze prawnej *common law*, to jednak ich znaczenie w tzw. kontynentalnej kulturze prawnej również nie jest małe. Znaczenie orzecznictwa widać w prawie Unii Europejskiej i prawie prywatnym międzynarodowym.

W przypadku sporów dotyczacych zmian klimatycznych związanych z prawem prywatnym międzynarodowym nie zapadło co prawda jeszcze orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, ale wypowiedziały się na ten temat sądy krajowe różnych państw. Sprawy takie jak *Milieudefensie v. Shell*, *Falys v. Total* czy *Greenpeace v. Eni* stanowią ważne przykłady sporów klimatycznych w kontekście prawa prywatnego międzynarodowego. Do tej kategorii z pewnością zalicza się, jako jedna z najbardziej znanych, sprawa *Lliuya v. RWE*, w której peruwiański rolnik pozwał lidera niemieckiej branży energetycznej z tytułu szkody klimatycznej. Sprawa ta toczyła się przez dekadę przed niemieckimi sądami. Zakończyła się wydaniem wyroku z 28 maja 2025 r. przez Wyższy Sąd Krajowy w Hamm[3].

W literaturze dotyczącej prawa klimatycznego związanej z dochodzeniem roszczeń cywilnoprawnych z tytułu szkód klimatycznych sprawa *Lliuya v. RWE* była wielokrotnie analizowana[4], na przykład w kontekście istnienia związku przy-

[2] W. Wydmański: *Geneza i znaczenie art. 7 rozporządzenia Rzym II*, Studia Prawnicze 2025, nr 2 (232), s. 3–19.

[3] Wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Hamm z 28 maja 2025 r. I-5 U 15/17. Wyrok oraz inne dokumenty w tym sporze są dostępne na stronie Sabin Center for Climate Change Law: https://www.climatecasechart.com/document/luciano-lliuya-v-rwe-ag_dd33 (dostęp: 20.12.2025 r.).

[4] Zob. C. Cinar: *Saúl Luciano Lliuya v. RWE — Der Gerichtssaalals Ort globaler Klimagerechtigkeit*, Nachhaltigkeitsrecht 2025, Issue 3, s. 233–238; G. Wedy, W.I. Sarlet: Notes *on So-Called "Climate Litigation" in Germany: The Lliuya V. RWE Case* (February 12, 2021), https://www.researchgate.net/publication/349474932_NOTES_ON_SO-CALLED_CLIMATE_LITIGATION_IN_GERMANY_THE_LLIUYA_V_RWE_CASE; M.A. Tigre, M. Wewerinke-Singh: *Beyond the North–South divide: Litigation's role in resolving climate change loss and damage claims*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2023, Vol. 32, Issue 3, s. 439–452; V. Kumar, F. Will: *Holding Private Emitters to Account for the Effects of Climate Change: Could a Case Like Lliuya Succeed under English Nuisance Laws?*, Carbon & Climate Law Review 2018, Vol. 12, Issue 2, s. 110–123; P. Semmelmayer: *Climate Change and the German Law of Torts*, German Law Journal 2021, Vol. 22, Issue 8, s. 1569–1582; D. Bertram: *Environmental Justice "Light"? Transnational Tort Litigation in the Corporate Anthropocene*, German Law Journal 2022, Vol. 23, Issue 5, s. 738–755; A. Foerster: *Climate Justice and Corporations*, King's Law Journal 2019, Vol. 30, Issue 2, s. 305–322; J. Spiegel: *Forum Shopping in the Eu — A Useful Strategy in Corporate Climate Change Litigation?*, Católica Law Review 2024, Vol. 8, Issue 1, s. 177–198; N. Walker-Crawford: *Justice for Claciers. The Politics of Personhood in Climate Change Litigation*, Journal of Legal Anthropology 2024, Vol. 8, Issue 1, s. 1–19; M. Salavitch: *The Role of Private Liability in the Fight Against Climate Change: A Case Against Preemption*, Pace Environmental Law Review 2025, Vol. 42, Issue 2, s. 295–336; M. Zhu, L. Fan: *A comparative study of the judicial construction of scientific credibility in climate litigation*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2024, Vol. 33, Issue 2, s. 250–264; I. Prihandono:

czynowego między emisją gazów przez pozwaną spółkę a powstaniem zarzucanej szkody[5]. Natomiast w literaturze prawa prywatnego międzynarodowego związanej ze szkodą środowiskową w dość ogólny sposób odnoszono się do sprawy *Lliumy v. RWE*[6]. W dodatku publikacje te nie uwzględniały wyroku Wyższego Sądu Krajowego w Hamm kończącego sprawę. Warto wspomnieć o publikacji G. Van Calstera zawierającej wstępną analizę tego orzeczenia z punktu widzenia kolizyjnoprawnego[7].

Celem artykułu jest wypełnienie luki dorobku nauki prawa prywatnego międzynarodowego w zakresie, w jakim dotyczy ona zagadnienia szkody środowiskowej (klimatycznej) w prawie kolizyjnym na przykładzie sprawy *Lliuya v. RWG*. Opracowanie zmierza do wykazania, że normy kolizyjne unijnego rozporządzenia Rzym II stanowią istotny element w międzynarodowym dochodzeniu roszczeń z tytułu szkód środowiskowych (klimatycznych), przesądzając tym samym o zakresie odpowiedzialności, przesłankach jej powstania, zasadach ustalania związku przyczynowego oraz sposobie i wysokości naprawienia szkody w transgranicznych sporach dotyczących negatywnych skutków zmian klimatu. W ramach artykułu zostanie zaprezentowany stan faktyczny i prawny sprawy *Lliuya v. RWE* oraz analiza zagadnień kolizyjnoprawnych występujących w tej sprawie. Wykorzystana zostanie literatura przedmiotu, metody dogmatyczna oraz komparatystyczna.

II. SPORY KLIMATYCZNE

„Spory klimatyczne" (*climate change litigations*) to określenie fenomenu sądowego coraz częściej będącego przedmiotem prac naukowych. Istnieją różne defini-

Climate Litigation in Indonesia: Lessons from the Royal Dutch Shell Case, Media Iuris 2024, Vol. 7, Issue 2, s. 241–265; C. Macchi: *The Climate Change Dimension of Business and Human Rights. The Gradual Consolidation of Concept of 'Climate Due Diligence'*, Business & Human Rights Journal 2021, Vol. 6, Issue 1, s. 93–119; T. Popa, A. Kallies, V. Johnston, G. Belfrage-Maher: *Do Emerging Trends in Climate Litigation Signal a Potential Cause of Action in Negligence against Corporations by the Australian Public?*, Climate Law 2022, Vol. 12, Issue 3/4, s. 185–215; W. Bonython: *Tort law and climate change*, University of Queensland Law Journal 2021, Vol. 40, Issue 3, s. 421–457; B. Mayer, H.V. Asselt: *The rise of international climate litigation*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2023, Vol. 32, Issue 2, s. 175–184.

[5] Zob. J.E. Schirmer: *Climate Liability after Lliuya v. RWE: Causation and Duty Demystified*, Journal of European Tort Law 2025, Vol. 16, Issue 3, s. 265–295.

[6] E. Álvarez-Armas: *Climate change litigation through the prism of private international law*, Spanish Yearbook of International Law 2025, Vol. 28, s. 343–362; E. Aristova, U. Grušić: *Private international law* (w:) *The Oxford Handbook of Climate Change and Private Law*, eds. D. Kysar, E. Lim, Oxford 2026; M. Lehmann, F. Eichel: *Globaler Klimawandel und Internationales Privatrecht: Zuständigkeit und anzuwendendes Recht für transnationale Klagen wegen klimawandelbedingter Individualschäden*, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht (dalej: RabelsZ) 2019, t. 83, Heft 1, s. 77–110; F.M. Kannegieter: *European Union Law Working Papers Examining the Role of Article 7 Rome II Regulation: Exploring the Principle of Ubiquity in Environmental Protection and Climate Litigation*, Stanford–Vienna European Union Law Working Paper No. 102, http://ttlf.stanford.edu (dostęp: 31.05.2026 r.).

[7] G.V. Calster: *Lliuya v. RWE. Germany's historic climate ruling: A pyrrhic loss for claimants*? (dostęp: 1.12.2025 r.); G.V. Calster: *Lliuya v. RWE. Some early lessons on the applicable law for climate claims in EU Law (Article 7 Rome II), including observations on 'climate' as 'environmental damage', and a risk of dépeçage in the event of continued torts* (dostęp: 1.12.2025 r.).

cje sporów klimatycznych[8]. We wszystkich podkreśla się ich związek ze zmianami klimatycznymi[9]. Dokonując ich definicji, można stwierdzić, że spory klimatyczne stanowią rodzaj postępowań przed sądami lub innymi organami dotyczącymi negatywnych zmian klimatycznych. Zakres pojęcia sporu klimatycznego jest szeroki i obejmuje różnego rodzaju spory związane *sensu stricto* ze zmianami klimatycznymi, jak również spory, w których kwestia zmian klimatycznych jest tylko jednym z wątków[10]. Pojęcie „spór" nie powinno być utożsamiane wyłącznie ze sprawami związanymi z dochodzeniem roszczeń odszkodowawczych w związku z powstaniem szkody wynikającej ze zmian klimatycznych w ramach postępowania cywilnego. W pojęciu zmian klimatycznych mieszczą się także sprawy z zakresu postępowania administracyjnego i karnego, które są związane z wystąpieniem zmian klimatycznych.

Spory klimatyczne mają charakter globalny. Wynika to z faktu, że zjawisko zmian klimatycznych ma charakter międzynarodowy, a jego skutki są odczuwalne w praktyce na całej planecie. W konsekwencji spory klimatyczne nie występują jedynie w niektórych jurysdykcjach, lecz z biegiem lat pojawiają się w coraz większej liczbie państw. Jak wynika z raportu Programu Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska (UNEP), przygotowanego we współpracy z Centrum Prawa Zmian Klimatu im. Sabina na Wydziale Prawa Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku w Stanach Zjednoczonych: „Na dzień 30 czerwca 2025 r. łączna liczba spraw zarejestrowanych w bazach danych Centrum Sabin obejmuje 3099 spraw dotyczących zmian klimatu wniesionych w 55 jurysdykcjach i 24 międzynarodowych lub regionalnych sądach, trybunałach, organach quasisądowych lub innych organach orzekających"[11]. Większość tych spraw jest prowadzona w USA (1936 spraw) i w innych państwach tzw. globalnej Północy (611 spraw); 216 spraw jest prowadzonych przed międzynarodowymi lub regionalnymi sądami, trybunałami, organami quasisądowymi lub innymi instytucjami orzekającymi. Zgodnie z raportem spory klimatyczne występują też w Polsce[12].

[8] V. Iannuzzi: *Climate change litigations* (w:) *Encyclopedia of Law and Economics*, eds. A. Marciano, G.B. Ramello, New York 2025: „Spory dotyczące zmian klimatu odnoszą się do postępowań prawnych wszczynanych przed organami sądowymi lub quasisądowymi w celu rozwiązania kwestii bezpośrednio związanych ze zmianami klimatu. Sprawy te zazwyczaj mają na celu pociągnięcie rządów, korporacji lub innych podmiotów do odpowiedzialności za przyczynianie się do zmian klimatu lub niepodjęcie odpowiednich środków w celu zapobiegania lub łagodzenia ich skutków. Cel takich sporów jest zazwyczaj dwojaki: z jednej strony, dąży się do uzyskania orzeczenia deklaratoryjnego, tj. formalnego uznania odpowiedzialności podmiotu za szkody związane z klimatem; z drugiej strony, dąży się do uzyskania nakazu sądowego, który ma szerszy wpływ społeczny, pełniąc funkcję edukacyjną i normatywną".

[9] C. Hilson: *Climate Change Litigation: A Social Movement Perspective*, Working Paper, University of Reading 2010.

[10] J. Peel, H.M. Osofsky: *Climate Change Litigation*, Annual Review of Law and Social Science 2020, Vol. 16.

[11] *Climate change in the courtroom Trends, impacts and emerging les sons*, 2025, https://www.unep.org/resources/report/global-climate-litigation-report-2025-status-review (dostęp: 10.10.2025 r.).

[12] Zob. *GreenX Metals Limited (formerly Prairie Mining Limited) v. Republic of Poland*; *Enea v. Former Board Members and D&O Insurers*; *ClientEarth v. Enea*.

W związku z różnorodnością sporów klimatycznych można wyróżnić odpowiadające im typy takich spraw. Jako kryteria można wskazać przedmiot postępowań oraz poziom, na którym się one odbywają. United Nations Environment Programme dokonał następującego podziału sporów klimatycznych, opierając się na kryterium celowościowym: ochronę praw człowieka zagrożonych/naruszonych przez zmiany klimatu, krajową implementację obowiązków klimatycznych, rezygnację z wykorzystania paliw kopalnych, odpowiedzialność za ograniczanie zmian klimatu, dostęp do informacji i *greenwashing* klimatyczny oraz zapewnienie adaptacji do zmian klimatu[13]. Odnosząc się do drugiego kryterium (miejsca, gdzie prowadzony jest spór), można wyróżnić spory o charakterze międzynarodowym, krajowym i lokalnym[14]. Ponadto warto dokonać jeszcze trzeciego podziału opartego na podmiocie, wobec którego jest prowadzone postępowanie. W tym przypadku można wyróżnić spory przeciwko państwom (podmiotom publicznym) oraz osobom prywatnym (osobom prawnym i fizycznym).

III. SPRAWA *LLIUYA V. RWE*

Powód (Saúl Luciano Lliuya) jest peruwiańskim rolnikiem i właścicielem nieruchomości położonej w Huaraz u podnóża Andów[15]. Nieruchomość powoda znajduje się w pobliżu jeziora polodowcowego Palcacocha, które rozszerzyło się w wyniku topnienia pobliskich lodowców. W listopadzie 2015 r. powód, wspierany przez organizację pozarządową Germanwatch, wniósł do Sądu Rejonowego w Essen w Niemczech pozew przeciwko RWE AG, niemieckiej spółce dominującej grupy RWE, będącej liderem na rynku energetycznym[16]. W pozwie powód domagał się uznania RWE za odpowiedzialną proporcjonalnie do udziału w ogólnej emisji gazów

[13] United Nations Environment Programme, *Global climate litigation report: 2023 status review*, Nairobi 2023, s. 26.

[14] M. Stoczkiewicz: *Klimatyczne spory sądowe. Globalny fenomen w prawnej ochronie klimatu*, Studia Prawnoustrojowe 2024, nr 64, s. 287.

[15] W regionie najwyższego i najbardziej wysuniętego na północ pasma Andów, Cordillera Blanca. Tam, na wysokości 4562 m n.p.m., poniżej lodowca Palcaraju i u podnóża szczytów Nevado Palcaraju (6274 m n.p.m.) i Nevado Pucaranra (6156 m n.p.m.), leży jezioro Palcacocha. W regionie, który jest przedmiotem roszczenia, sporadycznie występują trzęsienia ziemi i osuwiska, które w przeszłości były przyczyną wybuchów lodowców. W 1941 r. w wyniku trzęsienia ziemi do jeziora spadła lawina. Powstała fala powodziowa spowodowała pęknięcie tamy morenowej, a następnie zalała dużą część miasta Huaraz. Od tego czasu podjęto różne środki zapobiegawcze, w tym sztuczne drenaże i tamy. Powtórzenie się takiej katastrofy miało zostać zapobieżone, a objętość wody w jeziorze miała być na stałe obniżona. Dyskutowano o zakazie osiedlania się na terenach zagrożonych powodzią, ale plany te zostały zablokowane przez sprzeciw lokalnej społeczności. W 2009 r. ilość wody wzrosła do 17,3 mln m³. W kolejnych latach podjęto kolejne działania mające na celu obniżenie poziomu wody. Jednak w lutym 2016 r. objętość wody ponownie wyniosła 17,4 mln m³. Według wszelkiego prawdopodobieństwa, w przypadku fali powodziowej zalany zostałby również dom powoda. Zob. wyrok Sądu Rejonowego w Essen z 15 grudnia 2016 r., https://www.climatecasechart.com/document/luciano-lliuya-v-rwe-ag_dd33 (dostęp: 15.11.2025 r.).

[16] W. Modzelewski: *Odpowiedzialność odszkodowawcza ex delicto za szkodę klimatyczną*, Warszawa 2015, s. 73–74.

cieplarnianych i wywołanie w ten sposób szkody[17]. Na tej podstawie domagał się odszkodowania w wysokości 17 tys. euro w celu pokrycia kosztów związanych z podjęciem środków bezpieczeństwa na rzecz zabezpieczenia majątku powoda w związku z powodzią wywołaną przez wylew jeziora lodowcowego[18].

W uzasadnieniu pozwu powód powołał się na § 1004 w powiązaniu z § 677 i 812 niemieckiego kodeksu cywilnego (BGB), czyli przepisu o ochronie nieruchomości przed szkodliwymi emisjami[19]. Na ich podstawie osobie posiadającej tytuł do nieruchomości przysługuje roszczenie, aby „zakłócający porządek" (*Störer*) usunął zakłócenia lub powstrzymał się od przyszłych zakłóceń. Pan Lliuya domagał się odszkodowania odzwierciedlającego szacowany udział RWE w globalnych emisjach (0,47%) od czasu rewolucji przemysłowej. Konkretnie pan Lliuya domagał się kwoty około 17 tys. euro, co, jak twierdzi, stanowiło 0,47% całkowitego kosztu ochrony jego rodzinnego miasta przed powodzią. Ważnym zagadnieniem sprawy była kwestia występowania związku przyczynowo-skutkowego między działalnością prowadzoną przez pozwanego, czyli emisją gazów cieplarnianych, a tąpnięciem lodowca i wylewem jeziora lodowcowego, wyrządzając szkodę na nieruchomości powoda[20].

Sąd Rejonowy w Essen oddalił powództwo. W jego ocenie status pozwanego jako sprawcy zakłócenia jest wątpliwy z uwagi na brak adekwatnego i równoważnego związku przyczynowego naruszenia wartości. Twierdzenia powoda, zgodnie z którymi przyczynienie się pozwanego do zmiany klimatu poprzez emisję gazów cieplarnianych jest wystarczające do stwierdzenia związku przyczynowego, nie są w rzeczywistości wystarczające do ustalenia związku przyczynowego. Sąd powołał się na zasadę *conditio sine qua non*, według której z początku każde działanie lub zaniechanie ma charakter przyczynowy, który, gdyby nie nastąpił, skutkowałoby zniweczeniem danego skutku. Zanieczyszczenia emitowane przez pozwanego stanowią zaledwie ułamek niezliczonych innych zanieczyszczeń, które emituje już wiele głównych i mniejszych emitentów[21].

[17] W tej sprawie powód wniósł w pierwszej instancji o ustalenie, że pozwany jest zobowiązany do poniesienia kosztów odpowiednich środków zabezpieczających na rzecz jego nieruchomości przed powodzią lodowcową od strony zalewu proporcjonalnie do jej udziału w szkodzie. Tytułem żądania ewentualnego domagał się, aby strona pozwana dopilnowała, by objętość wody w lagunie została zmniejszona w zależności od jej wkładu w przyczynę. Zob. wyrok Sądu II instancji

[18] Pozew, s. 2. Jak wynika z pozwu: „Nieruchomość ta jest poważnie zagrożona topnieniem lodowców, które jest bezpośrednią konsekwencją zmian klimatycznych, zachodzących w przyspieszonym tempie i w coraz większym stopniu. Jezioro polodowcowe, Palcacocha, położone nad miastem Huaraz, grozi w każdej chwili wylaniem z powodu podniesienia się poziomu wody lub osunięcia się lawin lodowcowych. Powstała fala powodziowa zniszczyłaby lub co najmniej poważnie uszkodziła dom powoda", https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-complaint_0bd1(dostęp: 31.05.2026 r.).

[19] M. Faber: *Odpowiedzialność prawna za szkody w środowisku spowodowane przez emisję gazów w prawie niemieckim i polskim*, Warszawa 2025, s. 86 i n.

[20] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-complaint_0bd1 (dostęp: 17.11.2025 r.).

[21] *Ibidem*. Sąd I instancji odwołał się do innego rodzaju szkód, tj. szkód w lasach (*Waldschadensurteile*). Jak wskazał: „w niniejszej sprawie wkłady pozwanej w zakresie emisji są również w sposób nieodróżnialny łączone z wkładami wszystkich innych podmiotów emitujących. Mamy więc do czynienia z tzw. emisjami

Sąd II instancji (Wyższy Sąd Krajowy w Hamm) wstępnie przychylił się do apelacji powoda i uznał, że istnieją podstawy rozpatrzenia jego roszczeń. Dzięki temu rozpoczęło się postępowanie dowodowe, w ramach którego sąd miał ustalić, czy nieruchomość powoda jest zagrożona przez wylanie jeziora oraz na ile emisje gazów emitowane przez RWE przyczyniają się do ryzyka[22]. W ramach tego etapu postępowania sąd rozpatrzył opinie biegłych oraz przeprowadził wizję lokalną w Peru w 2022 r.[23]

Ostatecznie 28 maja 2025 r. Wyższy Sąd Krajowy w Hamm wydał wyrok, w którym oddalił apelację powoda, stwierdzając, że nie przysługują mu roszczenia wobec RWE. W ocenie niemieckiego sądu zastosowanie § 1004 BGB wymaga przedstawienia, po pierwsze, faktów istotnych i wiarygodnych (*schlüssigunderheblich*), które mogą uzasadniać roszczenie. Powód w tym zakresie dowiódł, że poziom wód w jeziorze lodowcowym się podnosi i zagraża jego nieruchomości. Jednakże zdaniem sądu powód nie wykazał, na etapie postępowania dowodowego, że istnieje związek przyczynowo-skutkowy między podniesieniem poziomu jeziora a emisją dwutlenku węgla pozwanej niemieckiej spółki[24].

Wyższy Sąd Krajowy w Hamm dokonał obszernej analizy przesłanek związanych z wystąpieniem związku przyczynowego. Jest to zagadnienie istotne z punktu widzenia sporów odszkodowawczych, a zwłaszcza sporów klimatycznych. Niektórzy określają ten wątek jako ślepy zaułek w ustalaniu odpowiedzialności za szkody klimatyczne[25]. W istocie stwierdzenie występowania związku między danym zachowaniem a wystąpieniem zmiany klimatycznej wywołującej taką szkodę jest niezwykle trudne. W tym kontekście dużą rolę odgrywa nauka o atrybucji, opierająca się na osiągnięciach badań nad klimatem (środowiskiem). W kontekście sporów klimatycznych podkreśla się istnienie różnych form atrybucji[26], wśród których trzy główne: atrybucja ocieplenia, która łączy zmianę klimatu z antropogenicznymi gazami cieplarnianymi; atrybucja źródła, która łączy konkretnych aktorów — zwłaszcza duże firmy paliw kopalnych — z identyfikowalnymi udziałami w historycznych emisjach gazów cieplarnianych, oraz także atrybucja wpływu i zdarzenia, która łączy zmianę klimatu z obserwowanymi szkodami i ekstremalnymi zjawiskami

skumulowanymi. Przy tak niezliczonych przyczynach przyczynowo-skutkowych niemożliwe jest przypisanie konkretnych szkód i upośledzeń ich poszczególnym sprawcom (por. tzw. *Waldschadensurteil*, niemiecki Sąd Federalny, orzeczenie z 10 grudnia 1987 r., III ZR 220/86; zob. również niemiecki Trybunał Konstytucyjny NJW 1998, 3264). Taki indywidualny związek przyczynowy wymaga ponadto roszczenia na podstawie § 1004 niemieckiego kodeksu cywilnego.

[22] W. Modzelewski: *Odpowiedzialność…*, *op. cit.*, s. 74.

[23] https://www.climatecasechart.com/document/luciano-lliuya-v-rwe-ag_dd33 (dostęp: 20.11.2025 r.).

[24] W. Modzelewski: *Odpowiedzialność…*, *op. cit.*, s. 75; https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-judgment_ceb4 (dostęp: 12.12.2025 r.).

[25] J.K. Schirmer: *Climate Liability after Lliuya v. RWE: Causation and Duty Demystified*, Journal of European Tort Law 2025, Vol. 16, Issue 3, s. 11.

[26] M. Burger, J. Wentz, R. Horton: *The Law and Science of Climate Change Attribution*, Columbia Journal of Environmental Law 2020, t. 45, nr 1.

pogodowymi z coraz większą precyzją. Te osiągnięcia naukowe pozwalają powodom lepiej sprostać ciężarowi dowodowemu prawa deliktowego, w szczególności w zakresie związku przyczynowego, przewidywalności i proporcjonalności szkody[27].

Wyższy Sąd Krajowy stwierdził, że istniał związek między działalnością RWE a zmianami klimatycznymi. Emisje spółki spełniały kryterium *conditio sine qua non* i miały adekwatny związek przyczynowy ze szkodą. Sąd uznał, że pozwana już od lat 60. XX w. mogła zdawać sobie sprawę ze szkodliwości swojej działalności dla klimatu. RWE powinno śledzić aktualności naukowe dotyczące nauk o klimacie. Sąd nie przychylił się do stanowiska spółki, że jej udział w globalnej emisji gazów cieplarnianych — wynoszący 0,38%, jest zbyt mały, aby mógł realnie wpłynąć na stan klimatu. Zdaniem sądu przy ustalaniu stopnia odpowiedzialności należy wykorzystywać analizę porównawczą, tak aby oceniać wkład danego podmiotu w kontekście wkładu innych osób. Sam stopień zanieczyszczania, podany w bezwzględnych procentach, nie jest aż tak istotny[28].

Sąd II instancji potwierdził, że RWE jako spółka dominująca ma legitymację bierną, mimo że jej własne zakłady nie emitowały dwutlenku węgla. Uznał, że emisje spółek zależnych można przypisać RWE, ponieważ zarządza i kontroluje całą grupę. Stanowisko to, oparte na przepisach ustawy o spółkach akcyjnych[29], potwierdziło wcześniejsze rozstrzygnięcie sądu I instancji. RWE jako podmiot kontrolujący grupę ma prawo wydawania wiążących poleceń spółkom zależnym, w tym eksploatującym elektrownie, co uzasadnia przypisanie jej odpowiedzialności za ingerencję w środowisko[30].

IV. ZAGADNIENIA KOLIZYJNOPRAWNE

JURYSDYKCJA

Punktem wyjścia prowadzenia sporów o charakterze transgranicznym jest ustalenie właściwości sądu oraz prawa. Powód w pozwie powołał się na art. 5 pkt 3 Bruksela I[31], zgodnie z którym osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium

[27] M. Bönnemann, M.A. Tigre: *What Lliuya v. RWE Means for Climate Change Loss and Damage Claims* (w:) *Climate Law. A Sabin Center blog*, https://blogs.law.columbia.edu/climatechange/2025/06/19/what-lliuya-v-rwe-means-for-climate-change-loss-and-damage-claims/ (dostęp: 1.12.2025 r.).

[28] https://www.climatecasechart.com/document/luciano-lliuya-v-rwe-ag_dd33 (dostęp: 20.11.2025 r.): „W przypadkach odpowiedzialności wieloczynnikowej zawsze należy dokonać oceny porównawczej. Istotnym standardem nie jest sam procent udziału — taki jak 5% lub 10% — ale raczej wielkość tego udziału w stosunku do innych przyczyn sprawczych".

[29] Aktiengesetz, https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/__319.html (dostęp: 1.12.2025 r.).

[30] https://www.climatecasechart.com/document/luciano-lliuya-v-rwe-ag_dd33 (dostęp: 20.11.2025 r.).

[31] Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 12 z 16.01.2001 r., s. 1).

państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim, jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu — przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Rozporządzenie to zostało uchylone i zastąpione przez rozporządzenie nr 1215/2015, obowiązujące od 10 stycznia 2015 r.[32] Nowe rozporządzenie przewiduje podobną właściwość w sprawach dotyczących deliktów (czynów niedozwolonych), tj. sąd miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę (art. 7 pkt 2 Bruksela I bis). W konsekwencji, choć powód przywołał w chwili wnoszenia pozwu nieobowiązujące rozporządzenie nr 44/2001, to jednak nie miało to znaczenia z uwagi na identyczną regulację zawartą w rozporządzeniu nr 1215/2015. Tym samym jurysdykcja sądu została właściwie określona.

PRAWO WŁAŚCIWE

Strona powodowa od początku postępowania wykazywała właściwość prawa niemieckiego. Powołując się na art. 4 Rzym II, stwierdziła, że miejscem powstania szkody było Peru, gdzie znajduje się nieruchomość powoda. Zgodnie z art. 4 ust. 1 Rzym II prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu niedozwolonego jest prawo państwa, w którym powstaje szkoda, niezależnie od tego, w jakim państwie miało miejsce zdarzenie powodujące szkodę, oraz niezależnie od tego, w jakim państwie lub państwach występują skutki pośrednie tego zdarzenia.

Jednakże powód uznał, że w tej sprawie zastosowanie powinien znaleźć jeden z przepisów szczególnych w stosunku do art. 4 jako normy o charakterze ogólnym, czyli art. 7 Rzym II. Uzasadniając swój pogląd, powód przywołał definicję szkody środowiskowej, o której mowa w art. 7 Rzym II. Zakres przedmiotowy zastosowania tego przepisu obejmuje nie tylko skutki dla środowiska w wąskim znaczeniu, takie jak uszkodzenie wód, gleby, powietrza, ekosystemów i gatunków, lecz także roszczenia o odszkodowanie za szkody osobowe lub materialne[33]. Powód słusznie powołał się na pkt 24 motywów rozporządzenia, według którego szkoda w środowisku oznacza każdą niekorzystną zmianę w zasobach naturalnych, takich jak powietrze lub woda. Jak wskazał powód: „Emisje przypisywane pozwanemu już powodują «niekorzystną zmianę» poprzez wzrost stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze. Ponadto przyczyniają się do zmiany stanu skupienia lodu lodowcowe-

[32] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 351 z 2012 r., s. 1).

[33] A. Wowerka: *Prawo właściwe dla odpowiedzialności za szkody w środowisku naturalnym w świetle rozporządzenia Rzym II*, Gdańskie Studia Prawnicze 2023, t. 4(61), s. 314–315.

go nad jeziorem Palcacocha, co z kolei prowadzi do zmiany poziomu wody w jeziorze i związanego z tym zagrożenia. Stwierdzono szkodę w środowisku w rozumieniu art. 7 Rzym II; ponadto istnieją (zagrożone) szkody materialne z tego tytułu”[34].

Ustalając prawo właściwe, powód dokonał kwalifikacji stosunku prawnego. W jego ocenie był to typowy *Distanzdelikt* („delikt na odległość”). Są to rodzaje deliktów, w których miejsce czynu i miejsce szkody są różne[35]. Z uwagi na to zastosowanie powinna znaleźć instytucja zawarta w art. 7 Rzym II, czyli możliwość wyboru prawa przez osobę poszkodowaną. Oceniając zakres zastosowania prawa właściwego, powód stwierdził, że roszczenia o nakaz i usunięcie szkód środowiskowych są kwalifikowane w ramach prawa deliktowego w kontekście rozporządzenia Rzym II. Artykuł 44 ustawy wprowadzającej do niemieckiego kodeksu cywilnego (EGBGB)[36] odsyła bowiem do przepisów rozporządzenia Rzym II (z wyjątkiem rozdziału III — bezpodstawne wzbogacenie itp.), poprzez które prawodawca zamierzał zapewnić równe traktowanie przepisów o ochronie przed czynem niedozwolonym i przepisów o ochronie przed emisjami[37].

Na koniec powód odniósł się do zakresu czasowego stosowania przepisów rozporządzenia Rzym II. W związku z tym zdarzenie powodujące szkodę musiało nastąpić po wejściu w życie rozporządzenia, ponieważ rozporządzenie to, zgodnie z art. 31 w zw. z art. 32 Rzym II, miało zastosowanie wyłącznie do zdarzeń, które nastąpiły po 11 stycznia 2009 r. Uznał, że w sprawie nie występuje pojedyncze zdarzenie powodujące szkodę, lecz łańcuch zdarzeń, które rozpoczęły się przed 11 stycznia 2009 r., ale trwają nadal. Ponadto do 11 stycznia 2009 r. właściwe byłoby zastosowanie prawa niemieckiego zgodnie z przepisami EGBGB[38].

Można zauważyć, że strona pozwana nie kwestionowała stanowiska strony powodowej w zakresie zagadnień kolizyjnoprawnych. W odpowiedzi na pozew w ogóle nie odniosła się do tego zagadnienia[39]. Podobnie uczynił sąd I instancji. Dopiero sąd II instancji w wyroku z 2025 r. poruszył kwestie właściwości prawa. Sąd słusznie zauważył, że obie strony sporu powoływały się na niemieckie prawo zarówno w pierwszej, jak i w drugiej instancji i budowały swoją argumentację niemal wyłącznie na podstawie tego systemu prawnego. Sam ten fakt jest, zdaniem sądu, wystarczający do uznania, że strony zgodziły się na wybór prawa właściwego. Co więcej, jak wynika z protokołu jednej z rozpraw, przedstawiciele prawni obu stron jednogłośnie

[34] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-complaint_0bd1 (dostęp: 1.12.2025 r.).

[35] *Ibidem*.

[36] https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/ (dostęp: 10.12.2025 r.).

[37] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-complaint_0bd1 (dostęp: 1.12.2025 r.).

[38] Miejsce działania lub prawo wyboru osoby poszkodowanej. Konieczne równoległe zastosowanie prawa kolizyjnego w przypadku bezprawnego działania w § 1004 BGB zostało już opisane przez Stolla w 1973 r. H. Stoll: *Der Schutz der Sachenrechte nach Internationalem Privatrecht*, RabelsZ 1973, Jahrg. 37, Heft 2/3, s. 357–379.

[39] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-reply_8312 (dostęp: 10.12.2025 r.).

stwierdzili, że w sprawie tej powinno być stosowane prawo niemieckie. Na tej podstawie sąd uznał, że strony dokonały wyboru prawa z art. 14 Rzym II[40].

Sąd odniósł się do zasady miejsca położenia nieruchomości (*lex rei sitae*). Uznał, że roszczenie powoda jest roszczeniem pozaumownym w rozumieniu art. 2 i 7 Rzym II, do którego nie stosuje się prawo miejsca położenia rzeczy, tj. prawo miejsca, w którym znajduje się składnik majątkowy. W odniesieniu do roszczeń prawnych wynikających z (domniemanego) naruszenia współwłasności i opartych na prawie miejsca położenia nieruchomości przywrócenie *status quo* lub likwidacja aktualnego zakłócenia własności w odniesieniu do rzeczy może być wyjaśniona tylko czasami[41]. Jak stwierdził: „Rzeczywiście, zgodnie z niemieckim rozumieniem prawnym roszczenia na podstawie § 1004 BGB, a także roszczenie o uwłaszczenie zgodnie z § 985 BGB są zaliczane do roszczeń rzeczowych na gruncie prawa materialnego. Nie ma to jednak znaczenia w kontekście rozporządzenia europejskiego, które powinno być interpretowane autonomicznie, zwłaszcza że większość innych systemów prawnych nie klasyfikuje takich roszczeń jako rzeczowe, lecz deliktowe, niezależnie od tego, czy odpowiedzialność wymaga winy”[42]. Sąd odwołał się do poglądów z orzecznictwa[43].

Na koniec sąd odniósł się do kwestii intertemporalnych związanych z zastosowaniem przepisów rozporządzenia Rzym II. Sąd uznał, że strony dokonały wyboru prawa niemieckiego, lecz w jego ocenie warto dokonać rozróżnienia, ponieważ według stanowiska powoda zachowanie pozwanego (działalność emisyjna) trwa od 1965 r., a rozporządzenie Rzym II miało zastosowanie do zobowiązań pozaumownych dopiero od 11 stycznia 2009 r. (art. 31 Rzym II). Prawo niemieckie ma zastosowanie w okresie od 1 czerwca 1999 do 11 stycznia 2009 r., ponieważ obowiązuje zasada miejsca wykonania zgodnie z art. 44 i art. 40 ust. 1 zdanie pierwsze EGBGB, która również ma zastosowanie w tej sprawie. Ponadto strony zgodziły się na stosowanie prawa niemieckiego zgodnie z art. 42 EGBGB. Prawo niemieckie musi być również stosowane w okresie przed czerwcem 1999 r., ponieważ zasada miejsca działania, na której ostatecznie opiera się art. 40 ust. 1 zdanie pierwsze EGBGB w starej wersji, była uznawana na podstawie prawa zwyczajowego w tym okresie. Zgodnie z zasadą sprzyjającą w przypadku konkurencji kilku rodzajów deliktów wynikającej z rozbieżności między miejscem działania a miejscem skutku, stosowane było prawo deliktowe najbardziej korzystne dla poszkodowanego[44].

[40] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-judgment_ceb4 (dostęp: 11.12. 2025 r.).

[41] *Ibidem*.

[42] *Ibidem*.

[43] BGH, wyrok z 18 lipca 2008 r., V ZR 11/08, pkt 11; BGH, wyrok z 24 października 2005 r., II ZR 329/03, pkt 6.

[44] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-judgment_ceb4 (dostęp: 10.12. 2025 r.).

ANALIZA PRAWNA

Dokonując analizy wyroku z punktu widzenia kolizyjnoprawnego, można wyodrębnić kilka zagadnień, które zostały poruszone przez Wyższy Sąd Krajowy w Hamm, a które zasługują na uwagę badaczy. Biorąc pod uwagę, jak wielowątkowa była sprawa *Lliuya v. RWG*, czego dowodem może być ponadstustronicowa treść orzeczenia sądowego, stosunkowo niewiele uwagi sąd poświęcił kwestii prawa właściwego. Jeszcze mniej uwagi zagadnieniom kolizyjnoprawnym poświęcił sąd I instancji. Najprawdopodobniej wynikało to ze stanowiska stron sporu. O ile powód przedstawił swoje argumenty na temat właściwości prawa, o tyle pozwany nie odniósł się do kwestii kolizji praw. Ponadto, jak zwrócił uwagę G.V. Calster, poglądy przedstawione przez sąd są chaotyczne[45].

POJĘCIE SZKODY KLIMATYCZNEJ

Jedną z najistotniejszych kwestii, jakie poruszył niemiecki sąd, jest możliwość zastosowania w tej sprawie art. 7 Rzym II. Przepis ten stanowi szczególną normę kolizyjną dla szkód środowiskowych. Zgodnie z nim prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego wynikającego ze szkody w środowisku naturalnym lub ze szkody na osobie lub w mieniu, będącej następstwem takiej szkody, jest prawo określone zgodnie z art. 4 ust. 1, chyba że osoba dochodząca odszkodowania decyduje się poddać swoje roszczenie prawu państwa, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące szkodę. Natomiast według art. 4 ust. 1 Rzym II prawem właściwym dla zobowiązania pozaumownego wynikającego z czynu niedozwolonego jest prawo państwa, w którym powstaje szkoda, niezależnie od tego, w jakim państwie miało miejsce zdarzenie powodujące szkodę, oraz niezależnie od tego, w jakim państwie lub państwach występują skutki pośrednie tego zdarzenia. Konstrukcja art. 7 Rzym II oparta jest na zasadzie „zanieczyszczający płaci”[46].

Artykuł 7 Rzym II nie zawiera definicji szkody w środowisku naturalnym. Istotną wskazówkę interpretacyjną zawiera motyw preambuły do rozporządzenia Rzym II. Zgodnie z pkt 24 motywów „szkody w środowisku naturalnym” powinny być rozumiane jako niekorzystne zmiany w zasobach naturalnych, takich jak woda, gleba bądź powietrze, lub osłabienie funkcji pełnionych przez te zasoby na rzecz innych zasobów naturalnych bądź społeczeństwa, lub też zmniejszenie różnorod-

[45] G.V. Calster: *Lliuya v. RWE. Some early lessons on the applicable law for climate claims in EU Law (Article 7 Rome II), including observations on ‘climate’ as ‘environmental damage’, and a risk of dépeçage in the event of continued torts*, https://gavclaw.com/2025/06/03/lliuya-v-rwe-some-early-lessons-on-the-applicable-law-for-climate-claims-in-eu-law-article-7-rome-ii-including-observations-on-climate-as-environmental-damage-and-a-risk-of-depecage-in-th/ (dostęp: 31.05.2026 r.).

[46] M. Świerczyński: *Szkody w środowisku naturalnym*, Studia Prawa Prywatnego 2014, nr 3, s. 87.

ności żywych organizmów. W literaturze[47] autorzy, dokonując wykładni pojęcia „szkody w środowisku" w rozumieniu rozporządzenia Rzym II, odwołują się do definicji szkody w środowisku naturalnym z dyrektywy 2004/35/WE[48].

W literaturze nie ma zgody co do tego, czy szkoda środowiskowa w rozumieniu art. 7 Rzym II obejmuje szkody klimatyczne[49]. Zdaniem przeciwników tej koncepcji wykładnia pojęcia szkody środowiskowej powinna być ścisła. Zgodnie z nią termin „szkoda" powinno się odnosić wyłącznie do natychmiastowych szkód dla zasobów naturalnych. Same emisje nie stanowią bezpośredniej szkody ekologicznej, lecz raczej inicjują łańcuch zdarzeń, które mogą ostatecznie doprowadzić do szkód w środowisku[50]. Jak piszą M. Lehmann i F. Eichel: „wątpliwe jest, czy można mówić o szkodzie, jeśli emisja spowodowana przez człowieka po prostu zmienia skład atmosfery. Jeden z poglądów, przy ścisłym stosowaniu brzmienia (ang. *damage*; fr. *dommage*) art. 7 Rzym II, wymaga «ekologicznego logicznie uszkodzenia». Emisja CO_2 nie powoduje tego, ponieważ globalne ocieplenie nie jest jeszcze szkodą ekologiczną, ale jedynie może ją wywołać"[51].

Przeciwny pogląd opowiada się za szerokim stosowaniem pojęcia szkody środowiskowej. Zgodnie z nim emisje spowodowane przez człowieka powodują zmianę klimatu, ponieważ zmieniają skład atmosfery, zwiększając emisję gazów cieplarnianych i przyczyniając się do globalnego ocieplenia[52]. Emisje nie powodu-

[47] G.V. Calster: *Lex ecologia. On Applicable Law for Environmental Pollution (Article 7 Rome II), a Pin-nacle of Business and Human Rights as well as Climate Change Litigation*, IPRax: Praxis des Inter-nationalen Privat- und Verfahrensrechts 2022, t. 42, nr 5, s. 445.

[48] Szkody wyrządzone środowisku naturalnemu oznaczają: szkody wyrządzone gatunkom chronionym i w siedliskach przyrodniczych, które stanowią dowolną szkodę mającą znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony takich siedlisk lub gatunków. Waga takiego wpływu ma być oceniona w odniesieniu do warunków początkowych, z uwzględnieniem kryteriów określonych w załączniku I. Szkody wyrządzone gatunkom chronionym i w siedliskach przyrodniczych nie obejmują uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu wynikającego z działania podmiotu gospodarczego, który został wyraźnie upoważniony przez odpowiednie władze zgodnie z przepisami wykonawczymi do art. 6 ust. 3 i 4 lub art. 16 dyrektywy 92/43/EWG lub art. 9 dyrektywy 79/409/EWG lub, w przypadku siedlisk i gatunków nieobjętych prawem wspólnotowym, zgodnie z równoważnymi przepisami prawa krajowego w sprawie ochrony przyrody; szkody wyrządzone w wodach, które stanowią dowolną szkodę mającą znaczący negatywny wpływ na: stan ekologiczny, chemiczny lub ilościowy lub potencjał ekologiczny, określony w dyrektywie 2000/60/WE, danych wód, z wyjątkiem negatywnego wpływu, do którego odnosi się art. 4 ust. 7 wspomnianej dyrektywy; lub stan środowiska danych wód morskich, określony w dyrektywie 2008/56/WE, w zakresie, w jakim dane aspekty stanu środowiska morskiego nie są już uwzględnione w ramach dyrektywy 2000/60/WE; szkody dotyczące powierzchni ziemi, które stanowią dowolne zanieczyszczenie ziemi stwarzające znaczące ryzyko dla zdrowia ludzi, mające negatywny wpływ wynikający z bezpośredniego i pośredniego wprowadzania na ląd lub pod ziemię preparatów, organizmów i drobnoustrojów.

[49] H. Güntner: *Dasnach der Rom II-VO anwendbare Recht auf Klimaklagen, insbesondere die Auswirkungenausländischer Genehmigungenim Deliktsstatut*, Bucerius Law Journal 2023, Vol. 1, s. 16–17.

[50] F.M. Kannegieter: *European Union Law Working Papers No. 102 Matthias Lehmann and Florian Eichel Globaler Klimawandel und Internationales Privatrecht*, 83 RabelsZ 2019, 77, 94.

[51] M. Lehmann, F. Eichel: *Globaler Klimawandel und Internationales Privatrecht*, 83 RabelsZ 2019, s. 94.

[52] S. Zelidler: *Klimahaftungsklagen Die Internationale Haftung für die Folgen des Klimawandels Zugleich eine Untersuchung des Europäischen Zuständigkeitsrechts und des Europäischen Internationalen Privatrechts der Umwelthaftung*, Berlin 2022, s. 261; F.M. Kannegieter: *European Union Law Working Papers No. 102 Examining the Role of Article 7 Rome II Regulation: Exploring the Principle of Ubiquity in Environmental Protection and Climate Litigation*, Stanford–Vienna European Union Law Working Paper No. 102, http://ttlf.stanford.edu (dostęp:

ją natychmiastowych efektów w postaci szkód w wodach, glebie, gatunków chronionych, ale w dalszej perspektywie pośrednio mogą powodować takie szkody[53]. W literaturze zwraca się uwagę, że celem art. 7 Rzym II jest ochrona środowiska, dlatego zastosowanie tego przepisu powinno obejmować różne rodzaje szkód środowiskowych. Wreszcie o zastosowaniu art. 7 Rzym II do szkód klimatycznych wypowiedziało się orzecznictwo. W znanej sprawie *Milieudefensie et al. v. Royal Dutch Shell plc*. niderlandzki sąd stwierdził, że: „Zmiana klimatu, niezależnie od tego, czy jest niebezpieczna, czy też nie, spowodowana emisją CO_2 stanowi szkodę dla środowiska w rozumieniu art. 7 Rzym II"[54].

Wyższy Sąd Krajowy w Hamm nie wypowiedział się wprost co do pojęcia szkody środowiskowej oraz objęcia jej zakresem także szkód klimatycznych choćby w zwięzły sposób, jak uczynił to niderlandzki sąd w sprawie *Shella*. Uznał jedynie, że przepisem, który powinien w tej sprawie znaleźć zastosowanie, jest art. 7 Rzym II.

Jak zauważa E. Álvarez-Armas, zakwestionowanie przez sąd uznania szkody klimatycznej za rodzaj szkody środowiskowej w rozumieniu art. 7 Rzym II byłoby korzystne dla emitentów dwutlenku węgla (pozwanych) przede wszystkich w dwóch sytuacjach[55]. W pierwszej, kiedy poszkodowani wybierają prawo miejsca zdarzenia powodującego szkodę (jak w sprawie *Lliuya*, gdzie zastosowano prawo niemieckie), a pozwani chcą temu zapobiec. Gdyby sąd błędnie uznał, że art. 7 Rzym II nie ma zastosowania, obowiązywałaby ogólna zasada z art. 4 ust. 1, czyli prawo miejsca wystąpienia szkody. W przypadku sporów typu *Lliuya*, a więc sporów prowadzonych przez mieszkańców „globalnego południa" przeciw wielkim organizmom gospodarczym z państw wysoko rozwiniętych (jak RWE), znajdowałoby zastosowanie prawo państw, które potencjalnie mogą mieć mniej korzystne dla poszkodowanych regulacje w zakresie odpowiedzialności cywilnoprawnej. W drugiej sytuacji poszkodowani wybierają prawo miejsca szkody, a pozwani chcą je zastąpić prawem miejsca zdarzenia wywołującego szkodę. W takiej sytuacji pozwani musieliby jednocześnie przekonać sąd, że art. 7 nie ma zastosowania i że sprawa jest silniej związana z państwem ich działalności, zgodnie z klauzulą wyjścia z art. 4 ust. 3. Jest to jednak niezwykle trudne, bo klauzula ta ma charakter wyjątkowy

31.05.2026 r.); O. Boskovic: *La localisation du dommageen matière d'atteinteàl'environnement*, International Bussines Law Journal 2022, nr 6, s. 697; Y. Nishitani: *Localization of Damage in Private International Law and Challenges of Climate Change Litigation*, 2022 Int'l Bus. L.J. 697, s. 707; E.-M. Kieninger: *Conflicts of jurisdiction and the applicable law in domestic courts' proceedings* (w:) *Climate Change Litigation. A Handbook*, eds. W. Kahl, M.-P. Weller, München 2021, s. 119; E. Alvarez-Arms: *Climate change litigation through the prism of private international law*, Spanish Yearbook of International Law 2024, t. 28, s. 357.

[53] M.-P. Weller, J.-M. Nasse, L. Nasse: *Climate change litigation in Germany* (w:) *Climate Change Litigation: A Handbook*, eds. W. Kahl, M.P. Weller, C.H. Beck 2021, s. 394.

[54] *Milieudefensie et al v. Royal Dutch Shell*, Rechtbank Den Haag 2021, para 4.3.2.

[55] E. Álvarez-Arms: *Climate change litigation through the prism of private international law*, Spanish Yearbook of International Law 2024, t. 28, s. 357–359.

i wymaga bardzo wyraźnego wykazania silniejszego związku z innym państwem. W sprawach takich jak *Lliuya* jest to praktycznie niemożliwe, ponieważ istotne powiązania rozkładają się równomiernie między oba zaangażowane kraje (Niemcy i Peru)[56].

KWESTIA *LEX REI SITAE*

Jedną z kwestii kolizyjnych, które poruszył sąd II instancji w zakresie poszukiwania prawa właściwego, jest odniesienie się do normy kolizyjnej opartej na łączniku *rei sitae* (prawa miejsca położenia rzeczy). Jak słusznie zauważa G.V. Calster, podejście sądu do roli *lex rei sitae* jest niejasne[57]. Niemiecki sąd stwierdza, że zasada *lex rei sitae* nie stoi na przeszkodzie w stosowaniu art. 14 ust. 1 Rzym II. Ponadto w tej części wyroku sąd odnosi się do „roszczeń prawnych wynikających z (rzekomego) naruszenia (współ)własności, które — jak w tym przypadku — opierają się na prawie miejsca położenia nieruchomości". W ocenie G.V. Calstera: „Musi to być dyskusja w kontekście niemieckiego prawa kolizyjnego sprzed rozporządzenia Rzym II, które, jak się wydaje, klasyfikuje roszczenia o uciążliwości jako roszczenia rzeczowe, podlegające *lex rei sitae*. Jednakże, jak zauważa sąd na s. 34, kwalifikacja ta jest nieistotna w kontekście rozporządzenia Rzym II. Koncepcje rozporządzenia Rzym II muszą być stosowane autonomicznie, a *lex rei sitae* nie jest normą, której rozporządzenie to dotyczy"[58]. Trzeba zatem podkreślić, że kwestia położenia rzeczy nie miała tak istotnego znaczenia[59].

WYBÓR PRAWA

Sąd II instancji nie sprecyzował, czy ustalił właściwość prawa niemieckiego na podstawie art. 7 Rzym II, czy raczej innego przepisu — art. 14 (*lex voluntatis*)[60]. Przepis ten dopuszcza swobodę wyboru prawa przez strony po wystąpieniu zdarzenia powodującego szkodę (tzw. następczy wybór prawa), a w relacjach między osobami prowadzącymi działalność gospodarczą także wybór prawa przed powsta-

[56] *Ibidem*, s. 357.

[57] G.V. Calster: *Lliuya v. RWE. Some early lessons on the applicable law for climate claims in EU Law (Article 7 Rome II), including observations on 'climate' as 'environmental damage', and a risk of dépeçage in the event of continued torts*, https://gavclaw.com/2025/06/03/lliuya-v-rwe-some-early-lessons-on-the-applicable-law-for-climate-claims-in-eu-law-article-7-rome-ii-including-observations-on-climate-as-environmental-damage-and-a-risk-of-depecage-in-th/ (dostęp: 15.12.2025 r.).

[58] *Ibidem*.

[59] F.M. Kannegieter: *European Union…*, *op. cit.*, s. 53; Jens Prütting and Anton Zimmermann 'Art. 44 EGBGB' in BeckOGK (2024) paragraf 3.

[60] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-judgment_ceb4 (dostęp: 18.12.2025 r.).

niem zdarzenia powodującego szkodę[61]. Zasada wyboru prawa ma charakter pierwszorzędny w stosunku do normy ogólnej z art. 4 Rzym II, jak i norm szczegółowych (art. 5–13 Rzym II). Przepis ten stanowi wyraz autonomii stron w prawie prywatnym międzynarodowym[62].

Wybór prawa powinien mieć charakter wyraźny lub w sposób dostatecznie pewny wynikać z okoliczności sprawy i nie może naruszać praw osób trzecich[63]. Sposób wyboru prawa przez strony ma charakter szeroki. Wybór ten może mieć formę *per facta concludentia*. Pojęcie dorozumianych oświadczeń woli należy odnosić do wszelkich pozajęzykowych zachowań ujawniających wolę dokonania określonej czynności prawnej, a także do tych wypowiedzi językowych, które nie zostały sformułowane w sposób wystarczająco jednoznaczny, precyzyjny lub pełny[64]. Za formę dorozumianą należy uznać także milczące zaakceptowanie oświadczenia woli drugiej strony, ponieważ milczenie jest jedną z postaci dorozumianego oświadczenia woli. Czynność prawna jest dokonana przez fakty konkludentne, jeżeli wyrażają one niewątpliwą treść oświadczenia woli, natomiast nie mogą one stanowić podstawy przypisania czynnościom prawnym treści, jaka z nich nie wynika (wyrok Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2013 r., II CSK 302/12). Istotna jest przy tym możliwość udowodnienia okoliczności faktycznych potwierdzających wolę obu stron zawarcia określonej umowy, która istnieje w dacie, w której do zawarcia umowy miało dojść[65]. Odnosząc się do kwestii formy wyboru prawa, warto zwrócić uwagę, że w literaturze przyjęto, iż skoro rozporządzenie Rzym II nie zawiera żadnych wymogów co do szczególnej formy wyboru prawa, to dopuszczalne jest, aby został dokonany w każdej formie[66]. Można przyjąć, że forma wyboru prawa dokonana przez strony w sprawie *Lliuya v. RWE* miała charakter dorozumiany i przez to dopuszczalny w świetle art. 14 ust. 1 Rzym II. Jak wyżej wskazano, pełnomocnicy obu stron sporu sądowego ustnie na rozprawie stwierdzili, że prawem właściwym powinno być prawo niemieckie[67].

---

[61] M. Gabrysiak: *Uprzedni wybór prawa dla deliktów w prawie międzynarodowym na tle rozporządzenia Rzym II*, Europejski Przegląd Sądowy 2009, nr 4, s. 21–26.

[62] J. Pazdan: *Rozporządzenie (WE) Nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II). Komentarz* (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, Warszawa 2018, art. 14, nb 1.

[63] Zob. K. Pacuła: *Wybór prawa a ochrona osób trzecich na tle rozporządzenia Rzym II*, Warszawa 2024.

[64] Wyrok SA w Białymstoku z 14 marca 2017 r., I ACa 863/16; wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z 21 września 2015 r., II Ca 1823/15.

[65] Wyrok SA w Warszawie z 10 listopada 2016 r., VI ACa 1281/15.

[66] K. Pacuła: *Wybór prawa a ochrona osób trzecich na tle rozporządzenia Rzym II*, Warszawa 2024; J. Pazdan (w:) *System prawa prywatnego*, t. 20B, *Prawo prywatne międzynarodowe*, pod red. M. Pazdana, Warszawa 2014, s. 759.

[67] https://www.climatecasechart.com/documents/luciano-lliuya-v-rwe-ag-complaint_0bd1 (dostęp: 19.12.2025 r.). Jak wynika z uzasadnienia analizowanego orzeczenia: „na rozprawie przed Senatem w dniu 13.11.2017 r. pełnomocnicy procesowi obu stron jednogłośnie stwierdzili, że w niniejszej sprawie należy zastosować prawo niemieckie. W związku z tym istnieje wyraźny wybór prawa, które jest wiążące dla Senatu zgodnie z art. 1 ust. 1 zdanie pierwsze, art. 2 ust. 1, art. 14 ust. 1 rozporządzenia Rzym II (rozporządzenie WE nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych)".

Rozporządzenie Rzym II nie przewiduje ograniczeń co do prawa państwa wskazanego przez strony jako właściwe. Może być to prawo obowiązujące w dowolnym państwie, lecz podstawowym ograniczeniem w wyborze prawa jest ograniczenie z art. 14 ust. 2 Rzym II zabraniające włączenia przez strony przepisów bezwzględnie obowiązujących („których w umowie nie można wyłączyć"), jeżeli wszystkie elementy stanu faktycznego w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę zlokalizowane są w państwie innym niż państwo, którego prawo zostało wybrane. W tym przypadku sąd II instancji nie stwierdził, aby w sprawie tej znaczenie miały jakiekolwiek przepisy, których nie można zastosować. W dodatku sąd nie mógł stwierdzić, aby w sprawie tej wystąpiła przesłanka zastosowania art. 14 ust. 2, ponieważ nie wszystkie elementy stanu faktycznego w chwili wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę miały miejsce w Niemczech, których prawo zostało wybrane przez strony jako właściwe — miejsce wystąpienia szkody znajdowało się w Peru.

Podsumowując to zagadnienie, można zauważyć, że normą kolizyjną, na podstawie której było ustalone prawo właściwe w sprawie *Lliuya v. RWE*, był art. 14 ust. 1, a nie art. 7 Rzym II. Strony dokonały skutecznego wyboru prawa, który może zostać dokonany w sprawach dotyczących szkód środowiskowych i wypiera ewentualny wybór dokonany przez powoda na podstawie art. 7 Rzym II. Warto zwrócić uwagę, że niezależnie od tego, czy sąd zastosowałby art. 14 Rzym II, czy też art. 7 Rzym II, w obu wariantach właściwe byłoby prawo niemieckie jako prawo miejsca zdarzenia powodującego szkodę. Konstrukcja art. 7 Rzym II opiera się na tzw. prawie opcji, czyli uprawnieniu poszkodowanego do dokonania jednostronnego ograniczonego wyboru prawa. W konsekwencji z uwagi na to, że, po pierwsze, powód w pozwie jako właściwe wskazał prawo niemieckie, a po drugie, dokonane przez obie strony czynności przemawiają za uznaniem, że dokonały skutecznego wyboru prawa niemieckiego jako właściwego, zgodnie z art. 14 Rzym II.

MIEJSCE WYSTĄPIENIA SZKODY

Jednym z najważniejszych zagadnień kolizyjnoprawnych w sporach klimatycznych, w tym w sprawie *Lliuya v. RWE*, jest kwestia ustalenia miejsca wystąpienia szkody oraz zdarzenia powodującego szkodę. Jak już wskazano, zmiany klimatyczne mają charakter globalny i ich negatywne skutki są odczuwalne (mniej lub bardziej) na całej planecie. Tym bardziej kwestie dotyczące ograniczeń geograficznych są szczególnie problematyczne. Problem ten oczywiście jest równie ważny z punktu widzenia jurysdykcyjnego.

W sprawie *Lliuya v. RWE* prawem miejsca powstania (zmaterializowania się) szkody (*lex loci damni*) jest prawo peruwiańskie, natomiast prawem miejsca zdarzenia powodującego szkodę (*lex loci delicti commissi*) jest prawo niemieckie.

Sąd I ani II instancji nie dokonał szczególnej analizy, dlaczego prawem zdarzenia powodującego szkodę jest prawo niemieckie. Jak wskazał rzecznik generalny TSUE: ogólny przegląd orzecznictwa wskazuje, że „zdarzenie powodujące powstanie szkody" jest często identyfikowane jako pierwszy czyn, w drodze którego sprawca czynu niedozwolonego „objawia go światu"[68]. W wyroku w sprawie C-364/93 TSUE uznał, że „miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę" w rozumieniu art. 5 pkt 3 konwencji brukselskiej, może odnosić się jednocześnie do miejsca powstania szkody oraz miejsca zdarzenia powodującego powstanie szkody, jednakże nie można interpretować tego pojęcia w sposób rozszerzający, tak aby obejmowało wszystkie miejsca, w których mogą być doznawane ujemne skutki zdarzenia, które już spowodowało szkodę rzeczywiście powstałą w innym miejscu. W konsekwencji nie można interpretować tego pojęcia jako obejmującego miejsce, gdzie osoba poszkodowana poniosła szkodę majątkową wynikłą z pierwotnej szkody powstałej w innym umawiającym się państwie i tam też poniesionej przez tę osobę[69]. Ponadto w klasycznym dla transgranicznych szkód środowiskowych orzeczeniu ETS w sprawie *Bier* Trybunał dokonał rozróżnienia między miejscem powstania szkody a miejscem zdarzenia powodującego szkodę[70]. Tym drugim było miejsce prowadzenia działalności przemysłowej zanieczyszczającej środowisko (rzekę Ren)[71]. Odnosząc się do sprawy *Lliuya*, za miejsce zdarzenia powodującego szkodę można uznać miejsce prowadzenia działalności emisyjnej przez RWE. Będzie to dotyczyło nie tylko miejsca faktycznego emitowania dwutlenku węgla w zakładach przemysłowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa emitenta, lecz także miejsce faktycznej siedziby przedsiębiorcy. Przez faktyczną siedzibę można rozumieć miejsce, gdzie znajdują się właściwe organy decyzyjne (zarząd) spółki (spółki matki, dominującej). Na tej podstawie jako miejsce zdarzenia powodującego szkodę można uznać Niemcy.

W literaturze słusznie zwraca się uwagę na kwestię przewidywalności prawa właściwego w związku z wielomiejscowością szkód klimatycznych. Brak przewidywalności miejsca wystąpienia szkody klimatycznej sprawia, że niektórzy autorzy uznają miejsce szkody za nieadekwatne jako czynnik, ponieważ prowadziłoby to do niepewności co do właściwego prawa i mogłoby naruszać „uzasadnione oczekiwania przedsiębiorstw"[72]. Stosowanie prawa miejsca szkody jest

[68] Opinia rzecznika generalnego Michala Bobeka przedstawiona w dniu 28 lutego 2018 r., sprawa C-27/17, *AB flyLAL-Lithuanian Airlines, w likwidacji p. Starptautiskā lidosta Rīga VAS Air Baltic Corporation A/S*.

[69] Wyrok Trybunału z 19 września 1995 r., *Antonio Marinari p. Lloyds Bank plc i Zubaidi Trading Company*. Wydanie orzeczenia w postępowaniu przedsądowym: Corte suprema di Cassazione — Włochy. Konwencja brukselska, sprawa C-364/93, pkt 14 i 15; opinia rzecznika generalnego Nilsa Wahla przedstawiona w dniu 10 września 2015 r., sprawa C-350/14, *Florin Lazar p. Allianz SpA*, pkt 59.

[70] Wyrok Sądu z 30 listopada 1976 r., *Handelskwekerij, G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*, sprawa C-21/76.

[71] W. Wydmański: *Geneza i znaczenie…*, *op. cit.*, s. 5–7.

[72] M. Lehmann, F. Eichel: *Globaler Klimawandel…*, *op. cit.*, s. 114.

szczególnie problematyczne przy nakazach dotyczących globalnej polityki korporacyjnej oraz przy ocenie zgodności działań emitenta z zezwoleniami obowiązującymi w miejscu emisji. Trudno jest oczekiwać od przedsiębiorców prowadzących działalność, zarówno od tych o charakterze globalnym, jak i tych, których aktywność biznesowa koncentruje się na jednym państwie, aby w ramach ograniczania ryzyka podejmowały skuteczne działania w celu minimalizacji powstania efektów szkody we wszystkich miejscach, gdzie mogła wystąpić szkoda klimatyczna, a więc właściwie we wszystkich państwach (systemach prawnych). Byłoby to wysoce kosztowne i nieekonomiczne. Jak zauważa Y. Nishitani: „Cechą charakterystyczną sporów dotyczących zmian klimatu jest to, że przypadkowo rozstrzyga się, która firma energetyczna zostanie pozwana, kim jest powód i gdzie szkoda jest zlokalizowana. Bez wystarczającego związku między «zanieczyszczającym» a «ofiarą», norma z art. 7 Rzym II byłaby trudna do uzasadnienia *de lege ferenda*”[73].

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na art. 17 Rzym II, zgodnie z którym postępowanie osoby, której przypisuje się odpowiedzialność, uwzględnia się, na ile okaże się to wskazane, i jako element stanu faktycznego, zasady bezpieczeństwa i postępowania, obowiązujące w miejscu i czasie wystąpienia zdarzenia stanowiącego źródło odpowiedzialności. Normy tej nie należy mylić z klauzulą porządku publicznego lub przepisami wymuszającymi zastosowanie[74]. Zasady bezpieczeństwa i postępowania z art. 17 Rzym II postrzega się w doktrynie jako środek ochrony podmiotów emitujących CO_2 w przypadku wielomiejscowych deliktów środowiskowych. Mimo stosowania prawa miejsca powstania szkody, w sprawach dotyczących odpowiedzialności klimatycznej trzeba uwzględniać również publicznoprawne zezwolenia obowiązujące w miejscu wytoczenia powództwa. Dla emitenta pozwanego w Niemczech oznacza to, że roszczenia o zabezpieczenie i usunięcie szkody są wyłączone na gruncie § 14 BImSchG[75], nawet jeśli wynikałyby z prawa właściwego według art. 7 Rzym II. Odpowiedzialność odszkodowawcza nie jest wprawdzie generalnie wyłączona przez niemieckie zezwolenie, lecz pogląd ten powinien być ponownie rozważony w odniesieniu do emisji objętych systemem handlu uprawnieniami, aby nie pozbawiać emitenta praw nabytych w reżimie publicznoprawnym. Jeżeli prawo właściwe przewiduje odpowiedzialność na zasadzie ryzyka za szkody środowiskowe, może ono ograniczać znaczenie samego zezwolenia[76].

[73] Y. Nishitani: *Localization of Damage…*, *op. cit.*, s. 707.

[74] P. Staszczyk (w:) P. Fik, P. Staszczyk: *Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych. Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 (Rzym II). Komentarz*, Warszawa 2014, art. 17.

[75] Gesetz zum Schutz vor schädlichen Umwelteinwirkungen durch Luftverunreinigungen, Geräusche, Erschütterungen und ähnliche Vorgänge (Bundes-Immissionsschutzgesetz — BImSchG) — ustawa o ochronie przed szkodliwymi skutkami środowiskowymi spowodowanymi zanieczyszczeniem, hałasem, wibracjami i podobnymi procesami**,** https://www.gesetze-im-internet.de/bimschg/__14.html.

[76] M. Lehmann, F. Eichel: *Globaler Klimawandel…*, *op. cit.*, s. 108.

UWAGI KOŃCOWE

Sprawa *Lliuya v. RWE* jest kamieniem milowym w dziedzinie międzynarodowych sporów klimatycznych. Choć finalny efekt nie okazał się korzystny dla poszkodowanego, to jednak słusznie przyjmuje się, że jest to duży sukces w zakresie pociągania do odpowiedzialności największych emitentów CO_2 na świecie. Sprawa ta jest interesująca także z punktu widzenia prawa kolizyjnego. Kwestie właściwości prawa były kluczowe dla całej sprawy. Analizując stanowisko Wyższego Sądu Krajowego w Hamm oraz wszystkie okoliczności, można stwierdzić, że art. 7 Rzym II, jak i inne normy kolizyjne, stanowią istotny element dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych. Orzeczenie *Lliuya v. RWE* potwierdza, że szkody klimatyczne stanowią rodzaj szkód środowiskowych w rozumieniu art. 7 Rzym II i przepis ten należy interpretować szeroko. Choć poglądy przedstawione przez Wyższy Sąd Krajowy dotyczące prawa właściwego nie są precyzyjne, to jednak pokazują, że zarówno na podstawie prawa opcji z art. 7 Rzym II, jak i na podstawie wyboru prawa (art. 14 Rzym II) prawo niemieckie jest atrakcyjne dla roszczeń z tytułu odpowiedzialności cywilnoprawnej za szkody klimatyczne. Fakt, że z jednej strony, strona poszkodowana z Peru zdecydowała się na wybór tego właśnie prawa, a z drugiej strony, że niemiecka pozwana spółka również za tym prawem się opowiadała, świadczy o jego atrakcyjności dla obu stron. Nie wdając się w kwestie dogmatyczne w zakresie prawa materialnego niemieckiego oraz kwestie jurysdykcyjne, trzeba stwierdzić, że prawo niemieckie jest korzystne do stosowania w tego typu sprawach. W sprawie *Lliumya v. RWE* ograniczono się do ustalenia i stosowania prawa właściwego na podstawie art. 7 lub art. 14 Rzym II, lecz takie kwestie, jak klauzula porządku publicznego, przepisy wymuszające swoje zastosowanie oraz zasady bezpieczeństwa i postępowania (art. 17 Rzym II) nie miały większego znaczenia.

BIBLIOGRAFIA

Alvarez-Arms E.: *Climate change litigation through the prism of private international law*, Spanish Yearbook of International Law 2024, t. 28.

Bertram D., *Environmental Justice "Light"? Transnational Tort Litigation in the Corporate Anthropocene*, German Law Journal 2022, Vol. 23, Issue 5.

Bonython W.: *Tort law and climate change*, University of Queensland Law Journal 2021, Vol. 40, Issue 3.

Boskovic O.: *La localisation du dommageen matière d'atteinteàl'environnement*, Internatinal Bussines Law Journal 2022, nr 6.

Bönnemann M., Tigre M.A.: *What Lliuya v. RWE Means for Climate Change Loss and Damage Claims* (w:) *Climate Law. A Sabin Center blog*, https://blogs.law.

columbia.edu/climatechange/2025/06/19/what-lliuya-v-rwe-means-for-climate-change-loss-and-damage-claims/ (dostęp: 1.12.2025 r.).

Burger M., Wentz J., Horton R.: *The Law and Science of Climate Change Attribution*, Columbia Journal of Environmental Law 2020, t. 45, nr 1.

Calster G. Van: *Lex ecologia. On Applicable Law for Environmental Pollution (Article 7 Rome II), a Pin-nacle of Business and Human Rights as well as Climate Change Litigation*, IPRax: Praxis des Inter-nationalen Privat- und Verfahrensrechts 2022, t. 42, nr 5.

Calster G. Van: *Lliuya v. RWE. Germany's historic climate ruling: A pyrrhic loss for claimants?*, https://gavclaw.com/2025/05/30/lliuya-v-rwe-germanys-historic-climate-ruling-a-pyrrhic-loss-for-claimants/ (dostęp: 31.05.2026 r.).

Calster G. Van: *Lliuya v. RWE. Some early lessons on the applicable law for climate claims in EU Law (Article 7 Rome II), including observations on 'climate' as 'environmental damage', and a risk of dépeçage in the event of continued torts*, https://gavclaw.com/2025/06/03/lliuya-v-rwe-some-early-lessons-on-the-applicable-law-for-climate-claims-in-eu-law-article-7-rome-ii-including-observations-on-climate-as-environmental-damage-and-a-risk-of-depecage-in-th/ (dostęp: 31.05.2026 r.).

Cinar C.: *Saúl Luciano Lliuya v. RWE — Der Gerichtssaalals Ort globalerKlimagerechtigkeit*, Nachhaltigkeitsrecht 2025, Issue 3.

Faber M.: *Odpowiedzialność prawna za szkody w środowisku spowodowane przez emisję gazów w prawie niemieckim i polskim*, Warszawa 2025.

Foerster A.: *Climate Justice and Corporations*, King's Law Journal 2019, Vol. 30, Issue 2.

Gabrysiak M.: *Uprzedni wybór prawa dla deliktów w prawie międzynarodowym na tle rozporządzenia Rzym II*, Europejski Przegląd Sądowy 2009, nr 4.

Güntner H.: *Dasnach der Rom II–VO anwendbare Recht auf Klimaklagen,insbesondere die Auswirkungenausländischer Genehmigungenim Deliktsstatut*, Bucerius Law Journal 2023, Vol. 1.

Hilson C.: *Climate Change Litigation: A Social Movement Perspective*, Working Paper, University of Reading, 2010.

Iannuzzi V.: *Climate change litigations* (w:) *Encyclopedia of Law and Economics*, eds. A. Marciano, G.B. Ramello, 2025.

Kannegieter F.M.: *European Union Law Working Papers Examining the Role of Article 7 Rome II Regulation: Exploring the Principle of Ubiquity in Environmental Protection and Climate Litigation*, Stanford–Vienna European Union Law Working Paper No. 102, 2025, http://ttlf.stanford.edu (dostęp: 31.05.2026 r.).

Kieninger E.M.: *Conflicts of jurisdiction and the applicable law in domestic courts' proceedings* (w:) *Climate Change Litigation. A Handbook*, eds. W. Kahl, M.-P. Weller, München 2021.

Kumar V., Will F.: *Holding Private Emitters to Account for the Effects of Climate Change: Could a Case Like Lliuya Succeed under English Nuisance Laws?*, Carbon & Climate Law Review 2018, Vol. 12, Issue 2.

Lehmann M., Eichel F.: *Globaler Klimawandel und Internationales Privatrecht Zuständigkeit und anzuwendendes Recht für transnationale Klagen wegen klimawandelbedingter Individualschäden*, RabelsZ 2019, Jahrg. 83, z. 1.

Macchi C.: *The Climate Change Dimension of Business and Human RightsL The Gradual Consolidation of Concept of 'Climate Due Diligence'*, Business & Human Rights Journal 2021, Vol. 6, Issue 1.

Mayer B., Asselt H.V.: *The rise of international climate litigation*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2023, Vol. 32, Issue 2.

Modzelewski W.: *Odpowiedzialność odszkodowawcza ex delicto za szkodę klimatyczną*, Warszawa 2015.

Nishitani Y.: *Localization of Damage in Private International Law and Challenges of Climate Change Litigation*, Int'l Bus. L.J. 2022, 697.

Pacuła K.: *Wybór prawa a ochrona osób trzecich na tle rozporządzenia Rzym II*, Warszawa 2024.

Pazdan J.: *Rozporządzenie (WE) Nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II). Komentarz* (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, Warszawa 2018, art. 14.

Peel J., Osofsky H.M.: *Climate Change Litigation*, Annual Review of Law and Social Science 2020, Vol. 16.

Popa T., Kallies A., Johnston V., Belfrage-Maher G.: *Do Emerging Trends in Climate Litigation Signal a Potential Cause of Action in Negligence against Corporations by the Australian Public?*, Climate Law 2022, Vol. 12, Issue 3/4.

Prihandono I.: *Climate Litigation in Indonesia: Lessons from the Royal Dutch Shell Case*, Media Iuris 2024, Vol. 7, Issue 2.

Salavitch M.: *The Role of Private Liability in the Fight Against Climate Change: A Case Against Preemption*, Pace Environmental Law Review 2025, Vol. 42, Issue 2.

Schirmer J.E.: *Climate Liability after Lliuya v. RWE: Causation and Duty Demystified*, Journal of European Tort Law 2025, Vol. 16, Issue 3.

Semmelmayer P.: *Climate Change and the German Law of Torts*, German Law Journal 2021, Vol. 22, Issue 8.

Spiegel J.: *Forum Shopping in the Eu — A Useful Strategy in Corporate Climate Change Litigation?*, Católica Law Review 2024, Vol. 8, Issue 1.

Staszczyk P.: *Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych. Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 (Rzym II). Komentarz*, Warszawa 2014.

Stoczkiewicz M.: *Klimatyczne spory sądowe. Globalny fenomen w prawnej ochronie klimatu*, Studia Prawnoustrojowe 2024, nr 64.

Świerczyński M.: *Szkody w środowisku naturalnym*, Studia Prawa Prywatnego 2014, nr 3.

Tigre M.A., Wewerinke-Singh W.: *Beyond the North–South divide: Litigation's role in resolving climate change loss and damage claims*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2023, Vol. 32, Issue 3.

Walker-Crawford N.: *Justice for Claciers. The Politics of Personhood in Climate Change Litigation*, Journal of Legal Anthropology 2024, Vol. 8, Issue 1.

Wedy G., Sarlet I.W.: *Notes on So-Called 'Climate Litigation' in Germany: The Lliuya V. RWE Case* (February 12, 2021), https://www.researchgate.net/publication/349474932_NOTES_ON_SO-CALLED_CLIMATE_LITIGATION_IN_GERMANY_THE_LLIUYA_V_RWE_CASE.

Weller M.P., Nasse J.M., Nasse L.: *Climate change litigation in Germany* (w:) *Climate Change Litigation: A Handbook*, eds. W. Kahl, M.-P. Weller, C.H. Beck 2021.

Wowerka A.: *Prawo właściwe dla odpowiedzialności za szkody w środowisku naturalnym w świetle rozporządzenia Rzym II*, Gdańskie Studia Prawnicze 2023, nr 4(61).

Wydmański W.: *Geneza i znaczenie art. 7 rozporządzenia Rzym II*, Studia Prawnicze 2025, nr 2 (232).

Zelidler S.: *Klimahaftungsklagen Die Internationale Haftung für die Folgen des Klimawandels Zugleich eine Untersuchung des Europäischen Zuständigkeitsrechts und des Europäischen Internationalen Privatrechts der Umwelthaftung*, Berlin 2022.

Zhu M., Fan L.: *A comparative study of the judicial construction of scientific credibility in climate litigation*, Review of European Comparative & International Environmental Law 2024, Vol. 33, Issue 2.

Słowa kluczowe: prawo prywatne międzynarodowe; zmiany klimatyczne; *Lliuya v. RWE*; szkoda środowiskowa; prawo właściwe; Rzym II.

WOJCIECH WYDMAŃSKI

CONFLICT-OF-LAWS ISSUES IN THE CASE OF *LLIUYA V. RWE*

S u m m a r y

This article discusses the private-international-law issues involved in the case of *Lliuya v. RWE*, which was heard by two German courts. This case is one of the most important climate-change-related lawsuits to date. It concerned civil claims brought by a Peruvian farmer against a German energy company in respect of its emission-generating activities, which allegedly had a negative impact on the climate and caused damage to the plaintiff's property. Although the German courts ultimately dismissed the claim for lack of causation,

the case itself confirmed both the possibility of classifying climate damage as environmental damage and the importance of the conflict-of-laws rules of the EU Rome II Regulation (Articles 7 and 14) in pursuing such claims. The article demonstrates that the conflict-of-laws rules of EU law constitute a viable tool in climate-related disputes.

Key words: private international law; climate change; *Lliuya v. RWE*; environmental damage; applicable law; Rome II.